

Seksualno zadovoljstvo žena u dugoročnim vezama

Pavin, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:454432>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-04**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Diplomski sveučilišni studij psihologije (jednopedmetni)

Lucija Pavin

**Seksualno zadovoljstvo žena u dugoročnim vezama:
Uloga ličnosti, nekih aspekata seksualnosti i
intimnosti**

Diplomski rad

Zadar, 2016.

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Diplomski sveučilišni studij psihologije (jednopedmetni)

Seksualno zadovoljstvo žena u dugoročnim vezama: Uloga ličnosti,
nekih aspekata seksualnosti i intimnosti

Diplomski rad

Student/ica:

Lucija Pavin

Mentor/ica:

doc.dr.sc. Marina Nekić

Zadar, 2016.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Lucija Pavin**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Seksualno zadovoljstvo žena u dugoročnim vezama: Uloga ličnosti, nekih aspekata seksualnosti i intimnosti** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 7. listopada 2016.

Sadržaj

Sažetak.....	1
1. UVOD.....	3
1.1. Definiranje ljudske seksualnosti.....	3
1.2. Seksualno zadovoljstvo u vezi.....	4
1.3. Seksualna subjektivnost.....	6
1.4. Intimnost i povezanost s partnerom.....	7
1.5. Crte ličnosti i neki aspekti seksualnosti.....	9
1.6. Upotreba seksualno eksplicitnog materijala.....	12
2. CILJ.....	14
3. PROBLEMI I HIPOTEZE.....	15
4. METODA.....	16
4.1. Sudionici.....	16
4.2. Mjerni instrumenti.....	16
4.3. Postupak.....	19
5. REZULTATI.....	19
6. RASPRAVA.....	23
7. OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA I BUDUĆE SMJERNICE.....	29
8. ZAKLJUČCI.....	30
9. LITERATURA.....	31

Seksualno zadovoljstvo žena u dugoročnim vezama: Uloga ličnosti, nekih aspekata seksualnosti i intimnosti

Sažetak

Seksualnost je kompleksna dimenzija ljudske ličnosti koja proizlazi iz osobnih iskustava, ali i socijalnih izvora. Jedan od indikatora seksualnog zdravlja je seksualno zadovoljstvo, odnosno stupanj u kojem je pojedinac zadovoljan sa seksualnim aspektima svoje romantične veze. Seksualno zadovoljstvo se smatra dobrim prediktorom stabilnosti veze, a time i njenog duljeg trajanja. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu ličnosti, intimnosti s partnerom i nekih aspekata seksualnosti (seksualne subjektivnosti i upotrebe seksualno eksplicitnog materijala) u seksualnom zadovoljstvu žena koje su u dugoročnim ljubavnim vezama. Ispitivanje je provedeno na uzorku od 229 heteroseksualnih žena mlađe odrasle dobi (prosječna dob je bila 24.5 godina), koje su u dugim romantičnim odnosima (prosječna duljina romantične veze iznosila je 3.5 godine). Od mjernih instrumenata korišteni su Nova skala seksualnog zadovoljstva, Skala seksualne subjektivnosti, Millerova skala socijalne intimnosti i hrvatska verzija HEXACO-PI-(R) upitnika ličnosti. Utvrđena je značajna pozitivna povezanost seksualne subjektivnosti s učestalošću upotrebe seksualno eksplicitnog materijala i percipiranom razinom intimnosti s partnerom te značajna negativna povezanost upotrebe seksualno eksplicitnog materijala i percipirane razine intimnosti s partnerom. Kada su sudionice grupirane s obzirom na uvjete korištenja seksualno eksplicitnog materijala, razlika u seksualnom zadovoljstvu bila je značajna samo između skupine sudionica koje ne koriste takav materijal i onih koje ga koriste same. Seksualno zadovoljstvo bilo je niže u skupini onih sudionica koje su izvijestile o samostalnoj upotrebi seksualno eksplicitnog materijala. Iste dvije skupine su se međusobno značajno razlikovale u razini seksualne subjektivnosti koja je bila viša u skupini sudionica koje su izvijestile o upotrebi seksualno eksplicitnog materijala. Sudionice koje su izvijestile o zajedničkom korištenju seksualno eksplicitnog materijala (s partnerom) nisu se razlikovale u razini seksualne subjektivnosti ni seksualnog zadovoljstva u odnosu na preostale dvije skupine. Tri skupine se nisu međusobno razlikovale u percipiranoj razini intimnosti s partnerom. Značajnim prediktorima seksualnog zadovoljstva pokazali su se broj seksualnih odnosa i učestalost postizanja orgazma, percipirana razina intimnosti s partnerom, seksualna subjektivnost i ekstraverzija.

Ključne riječi: seksualno zadovoljstvo, ličnost, intimnost, seksualna subjektivnost, seksualno eksplicitni materijal

Women's sexual satisfaction in long-term relationships: The role of personality, some aspect of sexuality and intimacy

Abstract

Sexuality is a complex dimension of human personality which derives from different personal factors and experiences, but from various social factors as well. One of the most significant indicators of sexual well-being is sexual satisfaction, i.e. the degree to which a person is satisfied with sexual aspects of a romantic relationship. Sexual satisfaction is considered to be a significant predictor of relationship stability and its durability (Felmlee, Sprecher and Bassin, 1990). The aim of this study was to examine the role of personality, intimacy and some aspects of sexuality (sexual subjectivity and use of sexually explicit material) in sexual satisfaction of women that are in long-term relationships. The research was conducted on a sample of 229 heterosexual young women. Average length of a relationship was 3.5 years. The following instruments were used: New sexual satisfaction scale, The Female Sexual Subjectivity Inventory, Miller Social Intimacy Scale and the Croatian version of HEXACO-PI-(R) personality inventory. Significant positive correlation was determined between sexual subjectivity and perceived level of intimacy with partner, as was between sexual subjectivity and the frequency of sexually explicit material (SEM) usage. Frequency of SEM usage was significantly negatively correlated with the perceived level of intimacy with partner. Participants were divided into three groups, depending on the reported conditions of SEM usage. Sexual satisfaction differed only between the non-usage and the individual SEM usage group. The same two groups had significantly different levels of sexual subjectivity as well. Sexual subjectivity was higher in the individual SEM usage group. Participants that reported of using SEM with their partners did not have significantly lower or higher levels of sexual subjectivity nor sexual satisfaction in comparison with two other groups of participants. The perceived level of intimacy was the same for all three groups. Significant predictors of sexual satisfaction were the number of sexual encounters in the last month, frequency of orgasms, perceived level of intimacy, sexual subjectivity and extraversion.

Key words: sexual satisfaction, personality, intimacy, sexual subjectivity, sexually explicit material

1. UVOD

1.1. Definiranje ljudske seksualnosti

Seksualnost je kompleksna dimenzija koja se ne odnosi isključivo na seksualne kontakte već podrazumijeva i potrebu za prihvaćanjem, osjećaje, znanje o seksualnosti, komunikaciju, odgovornost, fantazije, odnos prema tijelu, seksualni identitet, stavove o seksualnosti, itd. Ranije studije vezane za seksualnost uglavnom su ispitivale probleme koji su se javljali zbog rizičnih seksualnih ponašanja (npr. spolno prenosive bolesti), no u zadnjih desetak godina istraživači su postali više usmjereni na različite oblike seksualnog ponašanja, stavove i vjerovanja o seksualnosti. Ono što čini ovu dimenziju ljudske ličnosti toliko kompleksnom jest činjenica da je jedinstvena za svaku osobu budući da proizlazi iz osobnih iskustava, ali i socijalnih izvora. Svo naše seksualno naslijeđe je rezultat djelovanja bioloških, psihosocijalnih, ponašajnih i kulturoloških faktora te je zbog toga teško ponuditi jednu jedinstvenu definiciju seksualnosti. Seksualnost je moguće sagledati iz više perspektiva. Biološka dimenzija je ona koja od začeća do rođenja oblikuje determinante koje su povezane sa kasnijim seksualnim razvojem osobe, kao i sa sposobnošću reprodukcije nakon puberteta (prema Masters, Johnson i Kolodny, 2006). Biološki faktori su ti koji imaju utjecaj na seksualnu želju, seksualno funkcioniranje i, posljedično, na cjelokupno seksualno zadovoljstvo. Nadalje, psihosocijalna dimenzija obuhvaća emocije, misli i osobine ličnosti zajedno sa socijalnim elementima (kako se ljudi međusobno odnose). Navedeni faktori povezani su sa stvaranjem seksualnog i spolnog identiteta osobe te s formiranjem stavova o seksualnosti koji primarno dolaze iz socijalnog okruženja. Ponašajna dimenzija daje nam podatke o tome što ljudi čine te kako i zašto to čine. Posljednja je klinička dimenzija koja baca svjetlo na različite probleme koje mogu ometati seksualnost. Na primjer, različiti tjelesni problemi mogu izmijeniti seksualnu reakciju ili je čak prekinuti. Također, određeni osjećaji (strah, anksioznost, konflikti u odnosima itd.) mogu ometati normalno seksualno funkcioniranje. Posljednja, kulturološka dimenzija, nam daje uvid u različite načine poimanja seksualnosti i običaje vezane uz nju. Ti stavovi i običaji se mijenjaju ne samo tokom vremena već se razlikuju i u različitim kulturama te ne postoji sveobuhvatni seksualni vrijednosni sustav koji bi bio najispravniji i najprihvatljiviji za apsolutno sve ljude. Iz svega navedenog se može zaključiti da je ljudska seksualnost spoj mnogih čimbenika od kojih niti jedan nije dominantan nad drugima. Svi ti čimbenici u međusobnoj interakciji oblikuju seksualnost i tvore jednu vrlo kompleksnu dimenziju ličnosti, osobito kod žena kod kojih je jako istaknut

paradoks između restrikcije ponašanja, represije i rizika s jedne strane, te eksperimentiranja, užitka i djelovanja s druge strane (Horne i Zimmer-Gembeck, 2006).

1.2. Seksualno zadovoljstvo u vezi

Jedan od uobičajenih indikatora seksualnog zdravlja jest seksualno zadovoljstvo, a definira se kao stupanj u kojem je pojedinac zadovoljan/sretan sa seksualnim aspektima svoje ljubavne veze. Ono je izrazito važno u polju seksualne psihoterapije, a istraživanja su pokazala da je povezano sa spolom, dobi, primanjima, religioznosti, učestalosti seksualnih aktivnosti (Hulbert i Apt, 1994; Štulhofer, Gregurović i Štulhofer, 2003; Young i Luquis, 1998), tjelesnim aspektima seksualnih aktivnosti (npr. učestalost i konzistentnost orgazama) te neseksualnim aspektima veze, intimnosti (Byers, Demmons, 1999; Moret i sur., 1998), komunikacijom s partnerom/icom i širim kulturološkim čimbenicima. Također, seksualno zadovoljstvo čini jednu od najčešće ispitivanih varijabli koja je povezana sa generalnim zadovoljstvom vezom te je u zdravoj ljubavnoj vezi povezano s većim razinama ljubavi, predanosti i stabilnosti te nižom stopom razvoda. Carpenter i suradnici (2003; prema Štulhofer i Buško, 2008) smatraju da postoje tri razine seksualnog zadovoljstva. Prva je individualna razina koja uključuje fiziološke i psihičke osjete te reakcije, ali i stavove o seksualnosti koji mogu imati neizravan (pozitivan ili negativan) utjecaj na seksualno zadovoljstvo. Druga razina obuhvaća intimnu vezu i odgovarajuću interpersonalnu dinamiku (kvaliteta veze), a treću razinu čine kulturološki čimbenici (npr. dvostruki seksualni standardi i spolno specifične seksualne socijalizacije). No, za tu se konceptualizaciju smatralo se da je ograničena i nedostavno operacionalizirana jer su dotadašnje studije mjerile seksualno zadovoljstvo koristeći jedan ili dva jednostavna indikatora seksualnog zadovoljstva (prema Štulhofer, 2008). Unatoč tome, taj konceptualni okvir je poslužio za sustavnu kategorizaciju čimbenika koji se pozitivno ili negativno povezuju sa seksualnim zdravljem (definirano kroz nepostojanje smetnji u seksualnom životu i zadovoljstvo seksualnim životom). Štulhofer (2008) navodi pet dimenzija koje čine noviji konceptualni model seksualnog zadovoljstva: seksualni osjeti, seksualna usredotočenost, seksualna razmjena, emocionalna povezanost i seksualne aktivnosti. Dimenzija seksualnih osjeta odnosi se na seksualni užitak, tj. intenzitet i kvalitetu osjeta i reakcija. Užitak potiče ponavljanje seksualnih aktivnosti, zatvarajući pozitivan krug seksualnih zadovoljstava (Hurlbert i Apt, 1994). Dimenzija seksualne usredotočenosti predstavlja fokusiranost na erotske osjete pri čemu puna usredotočenost

omogućava održavanje visoke razine seksualnog uzbuđenja i intenziviranje užitka. Važnost određenog reciprociteta u seksualnim kontaktima čini dimenziju seksualne razmjene. Neravnopravnost u seksualnim kontaktima nepovoljno djeluje na seksualno zadovoljstvo osobe koja se smatra prikraćenom, a rezultirajuće nezadovoljstvo može za posljedicu imati smanjenu seksualnu motivaciju i poteškoće s uzbuđivanjem. Nadalje, dimenzija emocionalne povezanosti se povezuje s pozitivnim seksualnim iskustvima i zadovoljstvom jer se čini da bliskost i intimnost generiraju dugoročni seksualni interes (Ellison, 2001), između ostalog i stoga jer je određena razina bliskosti i povjerenja čest preduvjet seksualnog prepuštanja i orgazmičke uspješnosti (Heiman i LoPiccolo, 1988). Emocionalna povezanost pozitivno djeluje na zadovoljstvo seksualnim životom (i) kroz povećanu komunikaciju o seksualnim aspektima veze (Byers, 2005). Posljednja dimenzija konceptualnog modela seksualnog zadovoljstva jest dimenzija seksualnih aktivnosti koja ističe važnost učestalosti, raznolikosti i trajanja seksualnih aktivnosti, s tim da kvaliteta može imati prednost pred učestalosti seksualnih aktivnosti (Štulhofer i sur., 2004). Raznolikost seksualnih aktivnosti negativno je povezana sa seksualnom dosadom, a trajanje seksualnih aktivnosti često ima presudan utjecaj na orgazmičko iskustvo žene (Heiman i LoPiccolo, 1988). Nadalje, postoje konzistentni nalazi da su seksualno zadovoljstvo i zadovoljstvo vezom snažno pozitivno povezani (Haavio-Mannila i Kontula, 1997), ali i dalje nije utvrđeno postoji li među njima kauzalan odnos i ako postoji, koji je smjer tog odnosa. Također, Henderson-King i Veroff (1994; prema Sprecher, 2010) su zaključili da ono što partneri osjećaju vezano uz njihov seksualni život odgovara onome što osjećaju za njihov cjelokupni odnos. Izgleda da je veće seksualno zadovoljstvo i dobar prediktor stabilnosti veze, a time i njenog duljeg trajanja (Felmlee, Sprecher i Bassin, 1990).

Seksualna dosada je oprečna seksualnom zadovoljstvu. Iz kliničke perspektive, dosada je simptom dubljih problema u interpersonalnim odnosima te se često navodi kao jedan od glavnih razloga gubitka (seksualnog) interesa kod sredovječnih partnera, razvoda braka i prekida nevjenčanih parova (De Chenne, 1988; prema Watt i Ewing, 1996). Mikulas i Vodanovich (1993) opisuju dosadu kao stanje relativno niske pobuđenosti i nezadovoljstva koje se pripisuje neadekvatno stimulirajućim situacijama. Seksualna dosada se isto tako može promatrati kao averzija prema repetitivnim seksualnim iskustvima koja nastaje kada partneri iscrpe svoje sposobnosti generiranja novih stimulacija u vezi (De Chenne i Moody, 1988; prema Watt i Ewing, 1996). Negativni osjećaji koje generira dosada često se pripisuju osobinama partnera. Nadalje, muškarci su skloniji seksualnoj dosadi od žena jer im je

potrebno više ekternalne stimulacije nego ženama. Kod žena, seksualna dosada je značajno povezana s različitosti seksualnog ponašanja. Moguće je da i duljina veze igra ulogu u seksualnom zadovoljstvu i sklonosti seksualnoj dosadi. Identificirana su dva perioda u ljubavnim vezama koja se smatraju „ranjivim“ stadijem interpersonalnog ljubavnog odnosa koji je obilježen preokupacijom sa željom za nečim novim i uzbudljivim (Aron, Aron, Norman i McKenna, 2000; prema Tuniaru i Reavey, 2007). Lobitz i Lobitz (1996) smatraju da se taj stadij javlja u razdoblju od 2. do 5. godine veze, nakon perioda „medenog mjeseca“. Nichols (1987), s druge strane, smatra da je u tom smislu veza najosjetljivija u razdoblju od polovice 6. godine do 10. godine veze. U oba istraživanja je utvrđeno slabljenje seksualne strasti među partnerima. Dakle, (seksualna) dosada može biti potencijalno vrlo destruktivna za ljubavne veze ukoliko partneri ne pronađu način da usklade svoje želje i očekivanja s onim što nude i primaju od partnera.

1.3. Seksualna subjektivnost

Seksualnost se razvija kroz cijeli životni vijek, a sama seksualna ponašanja započinju uglavnom u adolescenciji. Različiti individualni, biološki i socijalni faktori stvaraju osnove onoga što pojedinac inkorporira kao dio vlastitog seksualnog *selfa* (Horne, 2005). Tijekom adolescencije se odvijaju mnoge fiziološke promjene, povećava se seksualna želja, potreba za intimnim odnosima, seksualnim ponašanjima i povezanim aktivnostima. Navedene promjene i prilagodba na njih mogu imati utjecaj na kasnije seksualne samopercepcije, seksualno ponašanje i na pozitivnu prilagodbu unutar i izvan domene seksualnosti (Cyranowski i Andersen, 1998; prema Horne i Zimmer-Gembeck, 2006). Seksualne samopercepcije predstavljaju važan intraindividualan aspekt seksualnog zdravlja i uključuju više seksualnih samokoncepcija: tjelesnu ugodu, seksualnu želju i užitak (očekivanja i doživljaj užitka od samog sebe i partnera te doživljaj seksualne samoefikasnosti) i refleksiju na samog sebe u domeni seksualnosti. Sve navedene samopercepcije vuku korijenje u socijalnim odnosima i iskustvima, a zajedno se mogu opisati pojmom „seksualna subjektivnost“, koji označava užitak koji pojedinac dobiva od vlastitog tijela i iskustva življenja u tom tijelu (Martin, 1996). Riječ je zapravo o kognitivnoj i emocionalnoj evaluaciji vlastite seksualnosti koja je ključna za seksualno zdravlje. Seksualna subjektivnost žene se odnosi na doživljavanje prava na seksualni užitak i seksualnu sigurnost te na svjesnost o socijalnim silama koje bi mogle narušavati ta prava. Također, karakteriziraju je i pozitivni osjećaji o vlastitom tijelu, tj. pozitivna samopercepcija fizičke atraktivnosti i poželjnosti te sposobnost da se osoba kritički

osvrne na svoja seksualna iskustva i donese odluke o budućim seksualnim strategijama i ponašanjima. Na uzorku mladih žena dobiveno je da se seksualna subjektivnost najvećim dijelom razvija unutar dijadnog seksualnog konteksta koji pruža mogućnosti iskušavanja novih seksualnih ponašanja i primanja pozitivne povratne informacije od strane partnera (Bay-Cheng i sur., 2010, prema Zimmer-Gembeck, 2006). Iz tog razloga se ističe važnost intimne komunikacije s partnerom jer razgovor o seksualnim aspektima veze može biti izvor povratnih informacija, novog znanja i modeliranja seksualnih kompetencija, seksualne samoeфикаsnosti i percepcije prava na užitak. Žene u duljim (stabilnijim) vezama iskazuju veću razinu seksualne subjektivnosti, kao i one koje su ranije započele svoj seksualni život te one s više različitih seksualnih iskustava (Horne, 2005). Općenito, seksualna subjektivnost je pozitivno povezana s generalnom dobrobiti, mentalnim zdravljem, psihosocijalnim funkcioniranjem te seksualnim zadovoljstvom. Pretpostavlja se i da je povezana i s dobi budući da kroz godine osoba stječe i više socioseksualnih iskustava (Tolman, Striepe i Harmon, 2003).

1.4. Intimnost i povezanost s partnerom

Intimnost je jedan od bitnijih prediktora zdravog psihološkog i fiziološkog funkcioniranja. Ona uključuje osjećaje, verbalne i neverbalne procese komunikacije, ponašanja, crte ličnosti, seksualne aktivnosti itd. Intimne relacije se mogu razviti u različitim vrstama interpersonalnih odnosa (npr. u obiteljskim, prijateljskim ili romantičnim odnosima). U kontekstu romantičnih odnosa, intimnost obuhvaća osjećaje želje za promicanjem dobrobiti ljubavnog partnera, iskušenje sreće s partnerom, veliko poštivanje partnera, brigu o potrebama partnera, međusobno razumijevanje s partnerom, recipročnost u davanju emocionalne podrške u odnosu s partnerom, intimnu komunikaciju s partnerom te vrednovanje partnera u vlastitom životu (Sternberg i Grajek, 1984; prema Sternberg, 1986), a posljedica je dugotrajnog truda i pregovora o uvjetima veze. Općenito se smatra da su parovi u partnerskim vezama sretniji što je omjer između intimnosti, privrženosti i strasti uravnoteženiji (prema Pernar, 2010). Za interpersonalnu intimnost je bitno da pojedinac prihvaća sebe jer se time stvara mogućnost da pojedinac bude ono što jest i da se ne pretvara da je netko ili nešto drugo. Treba naglasiti da sama ljubav nije dovoljna da bi partnerski odnos opstao. Sramežljivost, agresivnost, egocentričnost, sebičnost, nedostatak empatije, nerealna očekivanja i prisila na intimnost predstavljaju prepreke stvaranju intimnosti (Masters, Johnson i Kolodny, 2006). Naime, da bi

u ljubavnom odnosu pojedinci dosegli zadovoljavajući stupanj intimnosti, partneri se moraju otvarati i davati jedan drugome informacije osobne prirode. Međusobna izmjena emocija i obveza o ostanku u vezi predstavljaju ključne komponente interakcije koje produbljuju intimnost među partnerima. Za razvoj intimnosti je bitnija kvaliteta otvorene komunikacije, a manje kvantiteta (Emmers-Sommer, 2004). Cilj takve komunikacije jest postizanje razumijevanja i prihvaćanja od strane partnera te reduciranje eventualnog osjećaja usamljenosti. Zahvaljujući produbljivanju intimnosti, stvara se i osjećaj povjerenja, tj. osjećaj da je druga strana privržena baš toj vezi te da osoba neće biti izložena iskorištavanju, laganju ili drugim oblicima emocionalne uznemirenosti. Waring i suradnici (1980) su proveli kvalitativno istraživanje u kojem su upitali bračne parove što za njih znači „intimnost“ te su dobivene sljedeće kategorije odgovora (poredane po važnosti počevši od najčešće): naklonost, ekspresivnost (uključujući i samootkrivanje partneru), seksualnost, kohezija (predanost), kompatibilnost, autonomija (od roditelja), konflikti (nepostojanje svađa i kritiziranja) te identitet (poznavanje sebe, vlastitih potreba i uživanje u prikladnom samopoštovanju). Osobe koje imaju slab osjećaj vlastitog identiteta i osobe niskog samopoštovanja nisu u potpunosti sposobne stvoriti zadovoljavajuću emocionalnu intimnost (Erikson, 1963; prema Coles i Shamp, 1984). Hendrick (1995) navodi da partneri u ljubavnoj vezi imaju velika očekivanja kada je riječ o komunikaciji. Čini se da je to središnji aspekt u razvoju veze i njenom održavanju. Dijeljenje informacija o sebi (samootkrivanje) može biti i uzbudljivo iskustvo i dio stvaranja povjerenja i intimnosti. Na taj način se produbljuje odnos, a osobe uključene u odnos moraju biti voljne tolerirati osjećaj rizika i izloženost eventualnom poniženju zbog otkrivanja intimnih osobnih informacija. Učinkovita komunikacija (razgovor o seksualnim i neseksualnim temama te samootkrivanje) je ključna komponenta i seksualnog i cjelokupnog zadovoljstva vezom. Vlastito i partnerovo neseksualno samootkrivanje su dobri prediktori seksualnog samootkrivanja. Ono se događa u kontekstu cjelokupnog razotkrivanja u vezi i za njega je bitna recipročnost. Bolja komunikacija o seksualnim aspektima veze je povezana s većim seksualnim zadovoljstvom u bliskim vezama (Sprecher, 2006). Na taj način pojedinci otkrivaju privatne aspekte vlastite seksualnosti – seksualne želje, preferencije, strahove i fantazije. Takva je komunikacija zbog svoje prirode kvalitativno drugačija od ostalih oblika komunikacije koje ne zahtijevaju istu razinu intimnosti, transparentnosti i interpersonalnog rizika (Cupach i Comstock, 1988), ali ona može voditi direktnim promjenama i poboljšanjima u području koje je izrazito važan dio bliskih i ljubavnih veza, a to je seksualno zadovoljstvo. Studije su ukazale na medijacijsku ulogu seksualnog zadovoljstva, sugerirajući da otvoreno

razgovaranje o seksualnim aspektima veze može povećati sreću i zadovoljstvo vezom jer dovodi do seksualnih razmjena i interakcija koje su više zadovoljavajuće za oba partnera (Cupach i Comstock, 1990). Pojedinci tako uče o potrebama i željama njihovih partnera, izražavaju vlastite potrebe te češće doživljavaju pozitivne seksualne interakcije. Moglo bi se reći da se s većim stupnjem intimnosti stvara veća mogućnost postizanja većeg seksualnog zadovoljstva.

1.5. Crte ličnosti i neki aspekti seksualnosti

Larsen i Buss (2008) definiraju ličnost kao skup psihičkih osobina i mehanizama unutar pojedinca koji su organizirani i relativno trajni, te utječu na interakcije i adaptacije pojedinca na intrapsihičku, fizičku i socijalnu okolinu. Pokušaji da se ličnost pojedinca svede na određene klasifikacije su kroz povijest rezultirali različitim modelima. No, zahvaljujući mnogim istraživanjima proizašao je jedan od najčešće korištenih modela korištenih u suvremenim istraživanjima (Larsen i Buss, 2008). Riječ je o *Modelu velikih pet* dimenzija ličnosti kojeg čine ekstraverzija, emocionalna stabilnost, ugodnost, savjesnost i otvorenost iskustvu. Ekstravertirani pojedinci se opisuju kao energični, asertivni, društveni i aktivni, a introvertirani kao povučeni, mirniji i inhibiranog ponašanja. Emocionalno stabilni pojedinci uspješnije reaguju na različite stresne situacije te su općenito boljeg i stabilnijeg raspoloženja za razliku od pojedinaca koji su visoko na neuroticizmu i stoga, oprečnih karakteristika. Nadalje, niža razina socijalnih konflikata, pomirljiva priroda i spremnost na kompromise je karakteristika pojedinaca visoko na ugodnosti, za razliku od onih pojedinaca koji su hostilni i agresivni. Savjesnost je okarakterizirana organiziranošću, odgovornošću te ambicioznošću u poslu i interpersonalnim vezama. Posljednja dimenzija, otvorenost iskustvu, tj. intelekt, se odnosi na intelektualnu znatiželju, nekonvencionalnost i želju za novim iskustvima. Oprečno otvorenosti je zatvorenost i konzervativnost. No, potpuni konsenzus oko te posljednje dimenzije ne postoji, vjerojatno zbog ponešto različitih rezultata leksičkih pristupa. Zahvaljujući analizama leksičkih istraživanja koje su pokazale da se ličnost bolje opisuje pomoću šest dimenzija, formirao se HEXACO model ličnosti koji predstavlja bolju interpretaciju varijacija ličnosti. Ashton i Lee (2007) navode da se tri od pet faktora iz petfaktorske taksonomije vrlo blisko podudaraju, dok su preostala tri faktora HEXACO modela u kompleksnijoj vezi s ostala dva iz petfaktorskog modela. Poklapaju se ekstraverzija (X), savjesnost (C) i otvorenost iskustvu (O). Ostale dimenzije HEXACO modela, koje se u

glavnini ne poklapaju s dimenzijama iz petfaktorskog modela, su emocionalnost (E), ugodnost (A) i poštenje-skromnost (H). Dimenzija emocionalnosti uključuje osjetljivost, anksioznost i sentimentalnost spram neustrašivosti, neovisnosti, mentalnoj snazi i nesentimentalnosti. Ova se dimenzija djelomično poklapa s neuroticizmom, ali i s ugodnosti iz klasičnog, petfaktorskog modela ličnosti. Nadalje, ugodnost tipično uključuje miroljubivost, nježnost i strpljivost spram teške naravi, tvrdoglavosti i svadljivosti. Posljednja dimenzija, poštenje-skromnost, se odnosi na poštenu, iskrenu, pravednu i skromnu ličnost spram pohlepne, pretenciozne i ohole ličnosti. Može se reći da je HEXACO model na jedan način reorganizacija *Modela velikih pet* dimenzija ličnosti.

Osim već opisanih faktora, seksualno ponašanje i iskustva pojedinca mogu se dovesti u vezu i s osobinama ličnosti. Seksualna motivacija proizlazi iz interakcije vanjskih faktora (npr. seksualni podražaj) i unutrašnjih stanja (npr. seksualna deprivacija). Većina istraživanja koja su pokušala dovesti u vezu seksualnost i crte ličnosti su se fokusirala na seksualno rizična ponašanja, a manje na generalne aspekte seksualnosti. No, ipak postoje nalazi zahvaljujući kojima se mogu izvući određeni zaključci o ljudskoj seksualnosti. Eysenck (1970; prema Schenk, Pfrang i Rausche, 1983) navodi da kvaliteta seksualnog ponašanja ovisi o ličnosti pojedinca. Njegova istraživanja dovela su u vezu P-E-N model ličnosti (psihoticizam, ekstraverzija i neuroticizam) i različite aspekte seksualnosti, a dobivene su značajne povezanosti seksualnosti sa ekstraverzijom, neuroticizmom i psihoticizmom. Ekstraverti, koji općenito trebaju jače podražaje, trebaju i snažnije seksualne podražaje. Za njih je utvrđeno da češće stupaju u predbračne i vanbračne seksualne odnose, ranije započinju svoj seksualni život, imaju iskustva s više seksualnih partnera te da vole eksperimentirati s različitim tehnikama i seksualnim ponašanjima. Nadalje, pojedinci koji su visoko na neuroticizmu imaju labilniji autonomni živčani sustav i doživljavaju više anksioznosti. Iskazuju manje seksualnog iskustva od onih koji su nisko na neuroticizmu te će prije percipirati seksualnost kao problem. Negativni aspekti neuroticizma (poput anksioznosti i osjećaja krivnje) otežavaju seksualno izražavanje dok pozitivni aspekti ekstraverzije (dominantnost, socijabilnost, ekshibicionizam, povjerenje i traženje uzbuđenja) olakšavaju isto. Pojedinci visoko na psihoticizmu se češće uključuju u koitalne i oralne aktivnosti od onih koji su nisko na psihoticizmu. No, postoje i istraživanja koja nisu dobila vezu između crta ličnosti i aspekata seksualnosti te zbog toga postoji konfuzni set različitih nalaza (Robins, Caspi i Moffitt, 2000). Radi se uglavnom o starijim i metodološki manjkavim studijama u kojima su korištene slabije mjere, sa slabijim psihometrijskim karakteristikama, a

razumijevanje crta ličnosti i njihove povezanosti s biološkim, socijalnim i psihološkim varijablama u odnosu na novije studije je bilo slabije. Koristeći NEO-PI Costa, Fagan, Piedmont, Ponticas i Wise (1992; prema Andersen i Cyranowski, 1995) su dobili da je lošija slika o sebi i slabija informiranost o seksualnosti karakteristična za pojedince visoko na neuroticizmu dok su pojedinci visoko na dimenziji otvorenosti bolje informirani o različitim aspektima seksualnosti, uključujući u više razina seksualnosti i imaju pozitivniju sliku o sebi. U njihovom istraživanju nije pronađena povezanost sa ekstraverzijom, ugodnosti i savjesnosti sa preostalim skalama seksualnosti (npr. seksualnim zadovoljstvom). No, u glavni istraživanja se ekstraverzija i neuroticizam i dalje vide kao značajnije varijable u razumijevanju ženske seksualnosti iako uloga ličnosti u ženskoj seksualnosti može varirati ovisno o razvojnoj fazi seksualnog života žene (Andersen i Cyranowski, 1995). Ekstraverzija, psihoticizam i impulzivnost su često povezivane s promiskuitetnim ponašanjima. Nadalje, pojedinci nisko na ugodnosti i savjesnosti su češće nevjerni u vezi (Schmitt, 2004). Karakteristike pozitivne emocionalnosti ili ekstraverzije mogu biti značajne za započinjanje seksualnih interakcija, dok karakteristike negativne emocionalnosti ili neuroticizma mogu igrati veću ulogu u uspostavljanju obrazaca seksualnog ponašanja. Negativna emocionalnost je najsnažniji prediktor zadovoljstva vezom, tj. način na koji se negativni afekt iskazuje partneru predstavlja ključnu odrednicu kvalitete veze (Robins, Caspi i Moffitt, 2000). Veće razine ekstraverzije, ugodnosti i savjesnosti te niže razine neuroticizma su se pokazale značajnim prediktorima i bračnog zadovoljstva (McCrae, Stone, Fagan i Costa, 1998; prema Watson, Hubbard i Wiese, 2000). Nadalje, osobine ličnosti pokazale su se i važnim faktorima u formiranju i održavanju intimnih odnosa kao i u procesu odabira partnera. Crte poput sramežljivosti ili socijalne anksioznosti otežavaju stvaranje intimnih veza dok su ugodnost, emocionalna stabilnost i otvorenost ono što ljudi priželjkuju od svojih partnera (Botwin, Buss i Shackelford, 1997; prema Barelds, 2005). Također, neuroticizam, otvorenost ka iskustvu i samopoštovanje utječu na kvalitetu intimne veze. Iako postoji velik broj različitih nalaza na temu ličnosti i seksualnosti, nema istraživanja koja su pokušala dovesti ličnost u direktnu vezu sa seksualnim zadovoljstvom. Ako su pojedini aspekti ličnosti povezani s generalnom dobrobiti pojedinaca, sa zadovoljstvom u vezi i različitim aspektima seksualnosti, možda se može očekivati njihova uloga i u seksualnom zadovoljstvu pojedinaca. Bitno je i naglasiti da karakteristike jedne osobe mogu oblikovati ponašanja partnera i time doprinijeti (ne)zadovoljstvu u vezi i percepciji intimnosti. Pojedinci u vezu donose cijelu povijest svojih

iskustava i svoja ponašanja koja su dijelom određena i ličnošću, a različiti ishodi u vezi produkt su oba partnera.

1.6. Upotreba seksualno eksplicitnog materijala

Seksualni život velikog broja muškaraca, a i žena, uključuje i korištenje seksualno eksplicitnog, tj. pornografskog materijala. No, izgleda da pojedinci često prave razliku između pornografije i erotike pri čemu se pojam „pornografija“ (ponajviše kod žena) vidi kao ponižavajuće prikazivanje seksualnosti, a „erotika“ kao pozitivan i zdrav prikaz ljudske seksualnosti (SIECCAN, 2013). Zbog toga se u mnogim istraživanjima izbjegava korištenje pojma „pornografija“, a sve više se koriste konotativno neutralniji izrazi kao na primjer „seksualno eksplicitni materijal“ (npr. Štulhofer i Buško, 2008) ili „vizualni seksualni podražaj“ (npr. Staley i Prause, 2012) koji uključuje pornografske i ostale seksualne prikaze putem različitih medija (npr. internet, časopisi, TV). Budući da su muškarci veći konzumenti takvog sadržaja, većina istraživanja na ovu temu su se usmjerila upravo na njih, zanemarujući jednim dijelom utjecaj takvog sadržaja na žensku seksualnost (Staley i Prause, 2012). U posljednjih nekoliko desetljeća, seksualno eksplicitni materijal se počeo rapidno popularizirati u društvu. Izloženost različitom materijalu seksualnog sadržaja može kod konzumenata istog potaknuti nesvjesne promjene u ponašanju i formirati određena vjerovanja o tome kako bi kvalitetan seksualni život trebao izgledati (Štulhofer, Buško i Landripet, 2010). Na uzorku seksualno neaktivnih adolescenata u dobi od 12 do 14 godina dobiveno je da je veća izloženost seksualno eksplicitnom sadržaju u medijima bila povezana s većim uvjerenjem da njihovi vršnjaci imaju seksualne odnose (Martino, Collins, Kanouse, Elliott i Berry, 2005). Čak i u tako ranoj dobi seksualni sadržaji mogu oblikovati uvjerenja o tome kako bi trebala izgledati određena seksualna ponašanja. Pojedinci se mogu početi socijalizirati i djelovati u skladu s onim što im je preneseno putem takvog sadržaja. Seksualno eksplicitni prikazi mogu utjecati na formiranje uvjerenja o vlastitoj seksualnoj ulozi, percepciju partnerove uloge i očekivanja određenih posljedica seksualnog ponašanja. Intrapersonalni seksualni scenariji utječu na seksualna iskustva i iskustva u kontekstu romantičnih veza, a ona opet utječu na zadovoljstvo cjelokupnim seksualnim životom. Preklapanje seksualno eksplicitnog sadržaja i seksualnih scenarija iz stvarnog života je povezano s većim zadovoljstvom vezom kod muškaraca. Također, i veća percepcija intimnosti doprinosi većem seksualnom zadovoljstvu (Štulhofer, Buško i Landripet, 2010). Rezultati istraživanja utjecaja gledanja seksualno eksplicitnog sadržaja nisu jednoznačni (Violato, 2000). Određeni dio studija ukazuje na

negativne posljedice u stvarnom seksualnom životu jer potiču seksualno devijantne tendencije, dok se u ostalim studijama seksualno eksplicitni sadržaj pokazao pozitivnim za razvoj seksualnog života i stavova prema seksu te stvaranja erotskog okruženja s partnerom/partnericom (Hald i Malamuth, 1999). Dakle, utjecaj takvog sadržaja nije jednoznačan.

U različitom seksualno eksplicitnom sadržaju žene se često prikazuju kao podređene muškarcima i kao receptivne za različite oblike agresivnog seksualnog odnosa u kojem uživaju. Ispitivanja stavova muškaraca prema ženama ukazuju na to da takvi prikazi zaista pridonose vjerovanju muškaraca da žene uživaju u seksualnoj viktimizaciji i dominaciji od strane „snažnijeg“ spola (Malamuth i Check, 1981). Takva negativna vjerovanja su uglavnom kratkoročna i ne vode negativnijem mišljenju o intelektualnim kompetencijama, pravima, sposobnostima i ostalim osobinama žena. Općenito, korištenje seksualno eksplicitnog sadržaja uglavnom ne doprinosi stvaranju generalnih i dugoročnih negativnih stavova prema ženama i vezama, ali postoji jak utjecaj seksualno eksplicitnog sadržaja (osobito cyber-pornografije) na seksualno permisivne stavove pri čemu se veći efekt može uočiti kod muških ispitanika (Lo i Wei, 2005). Žene često imaju restriktivnije stavove prema seksualno eksplicitnom sadržaju u odnosu na muškarce i češće će ga opisati kao dosadan, neuzbudljiv i odbojan (prema Hald i Malamuth, 2007). No, dva su obrasca mišljenja o upotrebi pornografskog sadržaja. Prvo, upotreba seksualno eksplicitnog sadržaja može se promatrati kao oblik seksualnog izražavanja preko kojeg pojedinci mogu proširiti svoje razumijevanje seksualnosti ili može stvoriti erotičnu klimu/okruženje unutar veze u kojem par može eksperimentirati i produbljivati svoju seksualnu vezu što potvrđuju nalazi da žene uglavnom nemaju osobito negativno mišljenje o partnerovom gledanju takvog sadržaja već navode da im čak doprinosi boljitku seksualnog života (Bridges, 2003). S druge strane, upotreba seksualno eksplicitnog sadržaja može biti viđena kao određeni oblik nevjere, kao devijantna i ponižavajuća za žene. Kada žena iskazuje takav obrazac razmišljanja, često počinje preispitivati ljubav njenog partnera i njegovu predanost vezi, tj. upotrebu seksualno eksplicitnog sadržaja može percipirati kao izdaju i oblik emocionalne nevjere (prema Poulsen i sur., 2013). No, dokle god se gledanje takvog sadržaja ne protumači kao pretjerano i ovisničkog karaktera, žene ne iskazuju osobito negativno mišljenje, ali treba imati na umu da i različito početno stajalište o seksualno eksplicitnom sadržaju uvelike doprinosi reakciji na partnerovu upotrebu istog. Istraživanja u obrnutom smjeru izostaju, tj. uglavnom se ne ispituju različiti aspekti mišljenja muškaraca o ženskoj

upotrebi seksualno eksplicitnog sadržaja, vjerojatno zato što su muškarci primarni konzumenti istog.

Butler i suradnici (2011) navode da žene općenito iskazuju veće seksualno zadovoljstvo u vezi, ali da to zadovoljstvo opada ukoliko ne odobravaju partnerovu upotrebu seksualno eksplicitnog sadržaja. Opadanje zadovoljstva kod muškaraca nije uvjetovano gledanjem seksualno eksplicitnog materijala već povećanom željom za seksualno drugačijim ponašanjima partnerice. Bridges (2010), s druge strane, navodi da upotreba seksualno eksplicitnog materijala vodi opadanju seksualnog zadovoljstva, ali kod oba partnera. Moguće je da smanjenom seksualnom zadovoljstvu posreduje promjena slike o sebi i vlastitom partneru. Pojedinci se uspoređuju s drugima da bi evaluirali vlastite (seksualne) sposobnosti. Prilikom gledanja seksualno eksplicitnog sadržaja osoba se identificira s osobama koje promatra te na temelju toga procjenjuje vlastitu privlačnost. Kad se promatra visoko privlačna osoba u situacijama seksualnog ponašanja, mogu se javiti negativne socijalne usporedbe sebe ili romantičnog partnera u pogledu izgleda i/ili seksualnog ponašanja. Zabilježeni su i nalazi da gledanje seksualno eksplicitnog sadržaja negativno utječe na percepciju suprotnog spola, zadovoljstvo muškarca vlastitim penisom i seksualnom izvedbom te na percepciju vlastitog izgleda kod žena (Hald i Malamuth, 2008). No, i dalje je riječ o kratkoročnim posljedicama, osim u slučaju ekscesivne upotrebe takvog sadržaja (Zillmann, 1989). Žene općenito mnogo rjeđe izvještavaju o upotrebi seksualno eksplicitnih sadržaja, ali one koje izjavljuju da ga koriste najčešće to rade u prisustvu svoga partnera pa bi se promjene zadovoljstva vezom i seksualnim odnosom trebale pobliže razmotriti i s obzirom na individualno korištenje takvih sadržaja. U kliničkoj praksi se zajedničko gledanje često preporuča u odnosima u kojima postoji problem intimnosti jer se smatra da je više pozitivnih nego negativnih efekata zajedničkog gledanja seksualno eksplicitnog sadržaja. Zajedničko gledanje možda predstavlja način da se bude bliskiji s partnerom dok individualno gledanje doprinosi stvaranju „zida“ između dvoje ljudi koji su u romantičnoj vezi.

2. CILJ

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu ličnosti, intimnosti i nekih aspekata seksualnosti u objašnjenju seksualnog zadovoljstva žena koje su u dugoročnim ljubavnim vezama. U literaturi nisu pronađena istraživanja koja su dovodila ličnost u direktnu vezu sa seksualnim zadovoljstvom, a istraživanja upotrebe seksualno eksplicitnog materijala nisu rezultirala konzistentnim nalazima o povezanosti i utjecaju istog na seksualno zadovoljstvo.

Seksualna subjektivnost je relativno nov pojam u istraživanjima seksualnosti, a njen razvoj je usko vezan uz postojanje bliskog interpersonalnog odnosa. Sama intimnost među partnerima predstavlja jednog od najsnažnijih prediktora različitih ishoda u bliskim odnosima pa tako i seksualnog zadovoljstva u ljubavnim vezama. Iz svega navedenog je proizašao cilj ovog istraživanja kako bi se ispitalo u kojoj mjeri ličnost, pojedini aspekti seksualnosti (seksualna subjektivnost i upotreba seksualno eksplicitnog materijala) te intimnost doprinose seksualnom zadovoljstvu žena u dugoročnim vezama. Iako su navedeni konstrukti u većoj ili manjoj mjeri do sada povezivani s različitim aspektima seksualnosti, nije bilo istraživanja koja su ih dovodila u vezu i istovremeno ispitala njihovu ulogu u objašnjenju seksualnog zadovoljstva.

3. PROBLEMI I HIPOTEZE

1. Utvrditi postoji li razlika u seksualnom zadovoljstvu, percepciji intimnosti i seksualnoj subjektivnosti između onih sudionica koje ne koriste seksualno eksplicitni materijal, onih sudionica koje koriste seksualno eksplicitni materijal kada su same i onih sudionica koje koriste isti kada su s partnerom.

H1.1: Na temelju pojedinih istraživanja (npr. Hald i Malamuth, 2008; Bridges, 2010), može se očekivati značajno niže seksualno zadovoljstvo kod sudionica koje samostalno koriste seksualno eksplicitni materijal.

H1.2: Može se očekivati da će razine seksualne subjektivnosti i intimnosti biti značajno više kod žena koje koriste seksualno eksplicitni materijal s partnerom.

2. Utvrditi postoji li međusobna povezanost učestalosti upotrebe seksualno eksplicitnog materijala, percepcije intimnosti s partnerom i seksualne subjektivnosti.

H2: Budući da se najviše razvija u bliskom odnosu s partnerom i s većim socioseksualnim iskustvima, može se pretpostaviti da će postojati značajna povezanost seksualne subjektivnosti sa percepcijom intimnosti i učestalosti upotrebe seksualno eksplicitnog materijala.

3. Ispitati kakav je doprinos pojedinih crta ličnosti, percepcije intimnosti s partnerom, seksualne subjektivnosti te učestalosti upotrebe seksualno eksplicitnog materijala seksualnom zadovoljstvu.

H3: Može se pretpostaviti da će specifičnije mjere aspekata seksualnosti (kao što su seksualna subjektivnost i učestalost upotrebe seksualno eksplicitnog materijala) i intimnosti biti snažniji prediktori seksualnog zadovoljstva od pojedinih crta ličnosti (npr. otvorenost

iskustvu, ugodnost i emocionalnost) koje su se u dosadašnjim istraživanjima pokazale nekonzistentnim prediktorima različitih aspekata seksualnosti.

4. METODA

4.1. Sudionici

Konačni je uzorak bio sastavljen od 229 heteroseksualnih žena koje su ponudile valjane odgovore, od ukupno 247 žena koje su sudjelovale u ispitivanju. Riječ je o ženama mlađe odrasle dobi ($M = 24.55$, $SD = 4.12$), koje su u dugoročnim ljubavnim vezama ($C = 34$, $SD = 41.46$) (duljina veze u mjesecima). Prosječna dob stupanja u prvi seksualni odnos je 17.68 godina ($SD = 1.96$), a centralna vrijednost broja seksualnih partnera je 3 ($SD = 6.05$). Centralna vrijednost broja seksualnih odnosa u posljednjih mjesec dana je 8 ($SD = 8.12$). Tablica sa svim deskriptivnim podacima cijelog uzorka (Tablica 5.1) nalazi se na početku poglavlja koje se odnosi na analizu dobivenih podataka.

4.2. Mjerni instrumenti

U ovom istraživanju koristio se upitnik koji je sadržavao pitanja o općim podacima iz seksualnog života sudionica (dob, dob stupanja u prvi seksualni odnos, broj seksualnih partnera, duljina veze s aktualnim partnerom, broj seksualnih odnosa u posljednjih mjesec dana), dio HEXACO-PI-(R) upitnika ličnosti (skale ekstraverzije, emocionalnosti, otvorenosti iskustvu i ugodnosti), odgovarajuće skale koje su korištene za mjerenje određenih aspekata seksualnosti (seksualno zadovoljstvo, seksualna subjektivnost i doživljaj intimnosti i povezanosti s partnerom) te pitanja o upotrebi seksualno eksplicitnog materijala.

Crte ličnosti

Za ispitivanje crta ličnosti je korištena hrvatska verzija HEXACO-PI-(R) upitnika ličnosti (Babarović i Šverko, 2013) autora Ashtona i Leea (2009). Cjelovita verzija ovog upitnika sastoji se od 60 tvrdnji kojima se ispituju 24 facete i šest dimenzija ličnosti (poštenje, emocionalnost, ekstraverzija, ugodnost, savjesnost i otvorenost iskustvu). U ovom istraživanju uzete su u obzir samo dimenzije ekstraverzije, emocionalnosti, otvorenosti iskustvu i ugodnosti (10 čestica po dimenziji ličnosti, sveukupno 40 čestica) budući da se preostale dvije

dimenzije vrlo rijetko spominju u istraživanjima osobina ličnosti i seksualnosti. Facete za dimenziju emocionalnosti su plašljivost, anksioznost, ovisnost o drugima i sentimentalnost. Za ekstraverziju to su socijalno samopoštovanje, socijalna odvažnost, druželjubivost i životnost. Facete za ugodnost su opraštanje, blagost, fleksibilnost i strpljivost, a za otvorenost iskustvu to su estetski doživljaj, radoznalost, kreativnost i nekonvencionalnost. Zadatak sudionica bio je da na skali od pet stupnjeva procijene koliko se slažu s pojedinom tvrdnjom (1 = *u potpunosti se ne slažem* do 5 = *u potpunosti se slažem*). Rezultat za facete ličnosti se formirao računanjem aritmetičke sredine procjena za tvrdnje koje se tiču te facete ličnosti nakon bodovanja u obrnutom smjeru čestica za koje je to bilo potrebno, a rezultat za pojedinu dimenziju ličnosti formirao se računanjem aritmetičke sredine rezultata postignutih na facetama koje se tiču odgovarajuće dimenzije ličnosti. Rezultati za pojedinu facetu i dimenziju ličnosti kretali su se u rasponu od 1 do 5. Dobivena pouzdanost skala koje mjere četiri dimenzije ličnosti bila je visoka i varirala je od .71 do .82.

Percepcija tjelesne ugone i vlastite seksualnosti

Skala seksualne subjektivnosti (The Female Sexual Subjectivity Inventory, FSSI; Horne i Zimmer-Gembeck, 2006) je sastavljena od 20 čestica koje odražavaju 3 glavna faktora raspoređena u 5 subskala: procjena vlastitog tijela u seksualnom smislu (subskala samopercepcije seksualne atraktivnosti i poželjnosti), seksualna želja i užitak (3 subskale: percepcija prava na seksualni užitak od same sebe, percepcija prava na seksualni užitak od partnera i samoeфикаsnost u postizanju seksualnog užitka) te seksualna samorefleksija (subskala kritičke refleksije na vlastitu seksualnost i seksualna iskustva). Sudionice su procjenjivale pojedine tvrdnje na skali od 5 stupnjeva (1 = *uopće se ne slažem* do 5 = *u potpunosti se slažem*). Viši kompozitni rezultat označava veću razinu seksualne subjektivnosti. Skala je bila visoko pouzdana s Cronbach α u vrijednosti .84, a pouzdanosti subskala su varirale od .80 do .91.

Seksualno zadovoljstvo

Za ispitivanje zadovoljstva seksualnim životom u posljednjih šest mjeseci koristila se *Nova skala seksualnog zadovoljstva* (Štulhofer, 2008). Instrument je temeljen na važnosti seksualnih aktivnosti, seksualne razmjene, seksualnih osjeta, seksualne usredotočenosti i

emocionalne bliskosti. U osnovi seksualnog zadovoljstva dvije su međusobno povezane dimenzije: faktor usmjerenosti na sebe i faktor usmjerenosti na partnera i seksualne aktivnosti (Štulhofer i Buško, 2008). Svaka od dviju podljestvica sadrži 10 čestica. Prva od njih opisuje seksualno zadovoljstvo generirano osobnim doživljajima i osjetima (npr. „*Koliko ste zadovoljni svojom usredotočenosti tijekom seksa?*“), a druga ponašanjem i seksualnim reakcijama partnera/ice te učestalosti i raznolikosti seksualnih aktivnosti (npr. „*Koliko ste zadovoljni raznolikošću seksualnih aktivnosti?*“). Sudionice su trebale na skali od 1 do 5 (1 = *nimalo zadovoljna* do 5 = *potpuno zadovoljna*) procijeniti koliko su zadovoljne pojedinim aspektima seksualnosti. Ukupni rezultat na ovoj skali se dobiva zbrajanjem rezultata svih čestica, dok se rezultat za svaku dimenziju dobiva zbrajanjem rezultata čestica unutar svake podljestvice koje se odnose na nju. Veći rezultat ukazuje na veće zadovoljstvo. Analiza unutarnje konzistencije skale je pokazala visoku pouzdanost (Cronbachov $\alpha = .95$), kao i obje subskale (.92 za svaku subskalu).

Doživljaj intimnosti i povezanosti s partnerom

Stupanj intimnosti u trenutnoj vezi ispitan je *Millerovom skalom socijalne intimnosti* (*Miller Social Intimacy Scale*, MSIS; Miller i Lefcourt, 1982). MSIS se sastoji od 17 čestica koje se procjenjuju na skali od 7 stupnjeva (1 = *vrlo malo*, 7 = *jako puno*). Čestice opisuju stupanj u kojem osoba osjeća bliskost s partnerom, ima potrebu podijeliti osjećaje, spremna je pomoći partneru kada se osjeća loše, provesti vrijeme zajedno i slično (npr. „*Koliko često iskazujete ljubav svome partneru?*“, „*Koliko Vam je važno da partner dijeli s Vama vrlo osobne informacije o sebi?*“). Viši ukupni rezultat odražava višu razinu intimnosti. Skala je u ovom istraživanju pokazala visoku pouzdanost (Cronbachov $\alpha = .92$).

U posljednjem dijelu upitnika korištena su pitanja pomoću kojih su sudionice ispitane o upotrebi seksualno eksplicitnog materijala. Sudionice su na skali od 1 do 5 (1 = *nikad*, 5 = *uvijek*) trebale izvijestiti o učestalosti upotrebe seksualno eksplicitnog materijala. Također, upitane su i o tome kada najčešće koriste takav materijal pri čemu su morale odabrati jedan od ponuđenih odgovora: „*Ne koristim takav sadržaj*“, „*Kada ste sami*“, „*Kada ste s partnerom*“. Konačno, postavljeno je i pitanje da bi se utvrdilo i o vrsti najčešće korištenog seksualno eksplicitnog sadržaja pri čemu su sudionice također morale odabrati jedan od ponuđenih odgovora (*fotografije, filmovi, erotske priče, nešto drugo*).

4.3. Postupak

Ispitivanje je provedeno *online*, odnosno upitnik se distribuirao putem društvene mreže *Facebook*, ali i putem *e-maila*. S obzirom na osjetljivu prirodu ovog ispitivanja, na samom početku upitnika je u kratkim crtama objašnjeno što se ispituje i koja je svrha istraživanja. Naglašeno je da je sudjelovanje dobrovoljno i anonimno, a prije svake nove skale unutar upitnika je ponuđen i ključ za odgovaranje da se izbjegnu eventualne pogreške u odgovaranju.

5. REZULTATI

Deskriptivni podaci prikazani u Tablici 5.1 pružaju generalni opis sudionica na ispitivanim varijablama. Riječ je o ženama mlađe odrasle dobi ($M = 24.55$, $SD = 4.12$) koje su u vezi u prosjeku oko 3 godine. Prosječna dob stupanja u prvi seksualni odnos iznosila je 17.68 godina ($SD = 1.96$), a centralna vrijednost za broj seksualnih partnera je 3 ($SD = 6.05$). Centralna vrijednost za broj seksualnih odnosa s partnerom u posljednjih mjesec dana je 8 ($SD = 8.12$). Distribucije rezultata za pojedine varijable (duljina veze u mjesecima, broj seksualnih partnera i broj seksualnih odnosa u posljednjih mjesec dana) su bile izrazitije asimetrične zbog čega je kao središnja vrijednost tih rezultata uzeta centralna vrijednost (medijan). Generalno, sudionice izvješćuju o relativno rijetkoj upotrebi seksualno eksplicitnog materijala te umjereno visokoj učestalosti postizanja orgazma. U tablici su dalje prikazani i rezultati sudionica na upitniku ličnosti te skalama seksualnog zadovoljstva, seksualne subjektivnosti i percipirane razine intimnosti s partnerom. Riječ je o ženama koje imaju umjerene do umjereno visoke rezultate na pojedinim dimenzijama ličnosti (emocionalnost, ugodnost, otvorenost iskustvu i ekstraverzija). Općenito, sudionice su izvijestile o relativno visokoj usmjerenosti na sebe, partnera i seksualne aktivnosti te svoje ukupno seksualno zadovoljstvo također ocjenjuju kao relativno visoko. Percipirana razina intimnosti s partnerom je također relativno visoka. Rezultati na subskalama seksualne subjektivnosti su bili umjereno visoki te je generalna razina seksualne subjektivnosti sudionica također bila umjereno visoka.

Tablica 5.1 Prikaz deskriptivnih podataka za pojedine crte ličnosti, aspekte seksualnosti i intimnosti dobiveni na uzorku sudionica (N = 229)

	<i>Središnja vrijednost</i>	<i>SD</i>
Dob	<i>M</i> = 24.55	4.12
Duljina veze u mjesecima	<i>C</i> = 34	41.46
Dob prvog seksualnog odnosa	<i>M</i> = 17.68	1.96
Broj seksualnih partnera	<i>C</i> = 3	6.05
Broj seksualnih odnosa u posljednjih mjesec dana	<i>C</i> = 8	8.12
Učestalost korištenja seksualno eksplicitnog materijala	<i>M</i> = 2.24	1.1
Učestalost postizanja orgazma	<i>M</i> = 3.83	1.06
	<i>M</i>	<i>SD</i>
<i>Ličnost</i>		
Emocionalnost	3.56	.62
Ugodnost	2.94	.62
Otvorenost iskustvu	4.08	.86
Ekstraverzija	3.39	.65
<i>Seksualno zadovoljstvo</i>		
Skala usmjerenosti na sebe	4.06	.79
Skala usmjerenosti na partnera i aktivnosti	4.19	.78
Ukupno seksualno zadovoljstvo	4.13	.72
<i>Seksualna subjektivnost</i>		
Samopercepcija seksualne atraktivnosti i poželjnosti	3.67	.79
Doživljaj prava na seksualni užitak od same sebe	4.18	.89
Doživljaj prava na seksualni užitak od partnera	4.43	.56
Samoeфикаsnost u postizanju seksualnog užitka	4.29	.79
Kritička refleksija na vlastitu seksualnost i seks.iskustva	3.85	.85
Ukupna seksualna subjektivnost	4.04	.48
Percipirana razina intimnosti s partnerom	6.15	.79

Prvi problem bio je ispitati razlike u seksualnom zadovoljstvu, percepciji intimnosti i seksualnoj subjektivnosti između sudionica koje najčešće koriste seksualno eksplicitni materijal kada su same, onih koje koriste seksualno eksplicitni materijal kada su s partnerom i onih koje ne koriste seksualno eksplicitni materijal. Da bi se utvrdile eventualne razlike, korištena je jednosmjerna analiza varijance koja je ukazala na statistički značajnu razliku u seksualnom zadovoljstvu. Scheffe-ovim post hoc testom je utvrđeno da statistički značajna razlika u seksualnom zadovoljstvu postoji jedino između dvije skupine sudionica, odnosno onih koje koriste seksualno eksplicitni materijal kada su same i onih koje uopće ne koriste isti. Seksualno zadovoljstvo bilo je niže u skupini ispitanica koje koriste seksualno eksplicitni

materijal kada su same. Sudionice se nisu razlikovale u percepciji intimnosti s obzirom na različite uvjete korištenja seksualno eksplicitnog materijala. Nadalje, utvrđena je statistički značajna razlika u seksualnoj subjektivnosti s obzirom na različite uvjete korištenja SEM-a, no ta je razlika bila značajna jedino između sudionica koje ne koriste SEM i onih koje u većini slučajeva koriste SEM kada su same. Seksualna subjektivnost je viša u skupini sudionica koje same koriste seksualno eksplicitni materijal. Navedeni rezultati nalaze se u tablici 5.2. Treba napomenuti da je diskrepancija u broju sudionica između skupina bila velika pa je razlika među skupinama ispitana i neparametrijskim Kruskal-Wallisovim testom za nezavisne uzorke. Razlike su se pokazale statistički značajnima i za seksualno zadovoljstvo ($\chi^2 = 7.30$, $df = 2$, $p = .026$) i za seksualnu subjektivnost ($\chi^2 = 11.21$, $df = 2$, $p = .004$), a rezultati Mann-Whitneyevog U testa za nezavisne uzorke su pokazali da je ta razlika statistički značajna između istih skupina sudionica, tj. između skupine sudionica koje ne koriste SEM i skupine sudionica koje koriste SEM kada su same (za seksualno zadovoljstvo: $Z = -2.51$, $p = .012$; za seksualnu subjektivnost: $Z = -3.33$, $p = .001$).

Tablica 5.2 Prikaz rezultata jednosmjerne analize varijance za ispitivanje razlika u seksualnom zadovoljstvu, percepciji intimnosti s partnerom i seksualnoj subjektivnosti između ispitanica koje izvještavaju o različitim uvjetima korištenja seksualno eksplicitnog materijala

	Skupina I (N = 73) <i>M</i>	Skupina II (N = 132) <i>M</i>	Skupina III (N = 24) <i>M</i>	<i>F</i> (2,226)	<i>p</i>
Seksualno zadovoljstvo	4.28	4.01	4.29	4.135	.017
Percepcija intimnosti	6.27	6.07	6.20	1.647	.195
Seksualna subjektivnost	3.89	4.13	3.99	6.32	.002

Skupina I = ne koriste seksualno eksplicitni materijal, Skupina II = koriste SEM kada su same, Skupina III = koriste SEM kada su s partnerom

Drugi problem bio je utvrditi postoji li međusobna povezanost učestalosti upotrebe seksualno eksplicitnog materijala, seksualne subjektivnosti i percepcije intimnosti s partnerom. Kao što je vidljivo u tablici 5.3, učestalost upotrebe seksualno eksplicitnog materijala je statistički značajno pozitivno povezana sa seksualnom subjektivnosti ($r = .207$, $p < .01$). Seksualna subjektivnost je statistički značajno povezana i s percepcijom intimnosti s partnerom ($r = .205$, $p < .01$). Veću percepciju intimnosti s partnerom prati i viša seksualna subjektivnost. Dobivena je i statistički značajna negativna povezanost percepcije intimnosti i učestalosti upotrebe seksualno eksplicitnog materijala ($r = -.195$, $p < 0.01$)

Tablica 5.3 Matrica korelacija između učestalosti upotrebe seksualno eksplicitnog materijala (SEM), percepcije intimnosti i seksualne subjektivnosti

	Upotreba SEM-a	Percepcija intimnosti	Seksualna subjektivnost
Upotreba SEM-a	-	-.195*	.207*
Percepcija intimnosti		-	.205*
Seksualna subjektivnost			-

*Razina značajnosti korelacije $p < .01$

Treći problem odnosio se na utvrđivanje doprinosa pojedinih crta ličnosti, percepcije intimnosti s partnerom, seksualne subjektivnosti i učestalosti upotrebe seksualno eksplicitnog materijala objašnjenju seksualnog zadovoljstva žena. Podaci su obrađeni standardnim oblikom regresijske analize.

Tablica 5.4 Rezultati standardne regresijske analize (*Enter* metoda) za kriterijsku varijablu seksualnog zadovoljstva

Prediktor	β	t	p
Emocionalnost	-.101	-1.68	.094
Ugodnost	.033	.567	.571
Otvorenost iskustvu	-.077	-1.30	.194
Ekstraverzija	.160	2.64	.009
Intimnost	.385	6.26	.000
Seksualna subjektivnost	.178	2.76	.006
Učestalost upotrebe SEM-a	-.111	-1.81	.072

$R = .526$, $R^2 = .277$, $F(7,221) = 12.064$, korig. $R^2 = .254$, $p = .000$

Legenda: SEM = seksualno eksplicitni materijal

Kao što se vidi iz tablice 5.4 dobiven je statistički značajan koeficijent multiple korelacije ($R = .526$, $p = .000$). Koeficijent determinacije pokazuje da skup prediktora objašnjava 27.7% ($R^2 = .277$) varijance kriterijske varijable, a korigirani koeficijent determinacije pokazuje da postoji oko 25.4% (korig. $R^2 = .254$) faktora zajedničkih kriterijskoj i prediktorskim varijablama. U ovom regresijskom modelu utvrđen je statistički značajan samostalan doprinos intimnosti s partnerom, seksualne subjektivnosti i ekstraverzije u objašnjenju varijance kriterija seksualnog zadovoljstva. Više seksualno zadovoljstvo može se očekivati kod osoba više razine intimnosti s partnerom, više seksualne subjektivnosti i kod ekstravertiranih osoba.

6. RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu nekih aspekata seksualnosti, ličnosti i intimnosti u objašnjenju seksualnog zadovoljstva žena koje su u dugoročnim ljubavnim vezama. U istraživanju su sudjelovale heteroseksualne žene mlađe odrasle dobi koje su u vezi u prosjeku 3.5 godine.

Prvi problem je bio utvrditi postoje li razlike u seksualnom zadovoljstvu, percepciji intimnosti s partnerom i seksualnoj subjektivnosti između onih sudionica koje ne koriste seksualno eksplicitni materijal, onih koje ga koriste kada su same i onih sudionica koje ga koriste kada su s partnerom. U većini istraživanja se muškarci ističu kao primarni konzumenti takvog sadržaja jer značajno više muškaraca izjavljuje o upotrebi istog u odnosu na žene (npr. Traeen, Nilsen i Stigum, 2006). Žene češće imaju restriktivnije stavove prema različitim pornografskim i erotskim sadržajima te ih češće opisuju kao dosadne, neuzbudljive i odbojne (prema Hald i Malamuth, 2007). Unatoč tome, u ovom istraživanju je 68.2% žena izjavilo da u određenoj mjeri koristi seksualno eksplicitni materijal. Bridges i Morokoff (2010) navode da žene najčešće koriste seksualno eksplicitni materijal kao dio vođenja ljubavi s partnerom, za samostalnu seksualnu stimulaciju i pomoć pri maštanju, a manje zbog dosade, za umanjivanje stresa ili zbog usamljenosti. U istraživanjima se češće dobiva nalaz da žene koriste seksualno eksplicitni materijal (SEM) kao svojevrsan oblik zajedničke seksualne aktivnosti (npr. Morgan, 2011), no u ovom istraživanju, od ukupnog broja žena koje su izjavile o upotrebi SEM-a, 84.6% njih ga koristi samostalno, tj. bez prisutstva partnera, i pritom najčešće posežu za pornografskim filmovima.

Postoji relativno mali broj istraživanja koja su dovela u vezu seksualno zadovoljstvo i upotrebu seksualno eksplicitnog materijala, osobito u populaciji žena. No ipak, neka istraživanja ukazuju na postojanje većeg seksualnog zadovoljstva u grupi žena koje koriste SEM s partnerom i manjeg seksualnog zadovoljstva kod onih žena koje ga koriste kao dio samostalnih seksualnih aktivnosti (Daneback, 2009; prema Bridges i Morokoff, 2010). Jednosmjernom analizom varijance za nezavisne uzorke je utvrđena statistički značajna razlika u seksualnom zadovoljstvu s obzirom na tri različita uvjeta korištenja seksualno eksplicitnog materijala. No, razlika se pokazala značajnom samo između onih sudionica koje uopće ne koriste SEM i onih sudionica koje ga koriste samostalno. Seksualno zadovoljstvo je bilo značajno niže u skupini žena koje su izjavile o samostalnoj upotrebi SEM-a što je u skladu s dosadašnjim istraživanjima i što potvrđuje prvu postavljenu hipotezu. Iste dvije skupine se međusobno značajno razlikuju i u razini seksualne subjektivnosti pri čemu je

opažena veća seksualna subjektivnost u skupini onih žena koje izjavljuju o samostalnoj upotrebi seksualno eksplicitnog materijala. Poznato je da se seksualna subjektivnost najvećim dijelom razvija unutar dijadnog seksualnog konteksta koji pruža mogućnost isprobavanja novih ponašanja i primanja pozitivnih povratnih informacija od strane partnera. Također, žene s više različitih socioseksualnih iskustava (npr. veći broj seksualnih partnera, sudjelovanje u raznovrsnijim seksualnim aktivnostima) imaju izraženiju svjesnost o sebi kao seksualnim bićima koja imaju pravo na seksualni užitak te su učinkovitije u sposobnosti da se kritički osvrnu na vlastita seksualna iskustva i donesu odluke o budućim seksualnim strategijama i ponašanjima (Horne i Zimmer-Gembeck, 2006). Veća seksualna subjektivnost možda olakšava i uključivanje u novije seksualne aktivnosti kao što je i upotreba seksualno eksplicitnog materijala. Prema teoriji seksualnih scenarija (Simon i Gagnon, 2003), seksualno eksplicitni sadržaj može poslužiti kao prikaz mogućih i prihvatljivih seksualnih ponašanja, kao izvor novih seksualnih kompetencija i kao kriterij za procjenu vlastitog seksualnog zadovoljstva. Moguće je da sudionice koje koriste seksualno eksplicitni sadržaj dok su same procjenjuju svoj seksualni život manje zadovoljavajućim jer im je ono što vide u takvom materijalu privlačnije od onog što imaju u seksualnom odnosu s partnerom. Nadalje, budući da individualno koriste SEM, a iskazuju veću razinu seksualne subjektivnosti, moguće je da sudionice u toj skupini imaju veću želju za isprobavanjem novih seksualnih aktivnosti, ali nisu pronašle način da primijene to u odnosu s vlastitim partnerom. Individualno korištenje seksualno eksplicitnog materijala doprinosi stvaranju osjećaja krivnje ukoliko partner ne zna za to, ali i stvaranju emocionalne prepreke u pogledu izražavanja seksualnih želja i potreba. Sudionice koje ne uključuju takav sadržaj u svoj seksualni život možda procjenjuju seksualne odnose s partnerom dovoljno zadovoljavajućim te im nije potrebna dodatna seksualna stimulacija. S obzirom na to da je riječ o ženama značajno niže seksualne subjektivnosti u odnosu na one koje samostalno koriste seksualno eksplicitni materijal, moguće je da su manje osviještene u pogledu vlastite seksualnosti i stoga imaju manje izraženu želju za seksualnim eksperimentiranjem. Moguće je i da se te dvije skupine međusobno razlikuju u stavovima prema upotrebi seksualno eksplicitnog materijala i po određenim demografskim karakteristikama koje nisu uzete u obzir u ovom istraživanju (npr. obrazovni status, religioznost, roditeljski status). Statistički značajne razlike u seksualnom zadovoljstvu nije bilo između skupine sudionica koje ne koriste seksualno eksplicitni materijal i one skupine sudionica koje koriste isti s partnerom. Također, to su dvije skupine jednake razine seksualne subjektivnosti. Ne postoji efekt samostalnog korištenja SEM-a i moguće je da žene iz tih

skupina uspijevaju u jednakoj mjeri izraziti i zadovoljiti sve vlastite seksualne želje i potrebe sa svojim partnerima. Nadalje, razlike u seksualnom zadovoljstvu i seksualnoj subjektivnosti nije bilo ni između skupine sudionica koje samostalno koriste SEM i onih koje koriste SEM s partnerom. Zajednički element u ovom slučaju je uključivanje seksualno eksplicitnog sadržaja u vlastiti seksualni život. Možda sudionice iz obje skupine upotrebom SEM-a jednako uspješno upotpunjuju svoje seksualno znanje i kompetencije i to primjenjuju u odnosu s njihovim partnerima.

Skupine se međusobno nisu razlikovale u percipiranoj razini intimnosti s partnerom što ukazuje na to da upotreba SEM-a ne narušava percepciju intimnosti s partnerom. Seksualno eksplicitni materijal narušava intimnost kod pretjerane individualne upotrebe, osobito kad jedan od partnera skriva činjenicu da koristi isti (Maddox, Rhoades i Markman, 2011). S druge strane, u kliničkoj praksi postoji tendencija da se zajedničko gledanje takvog sadržaja preporuča u odnosima u kojima postoji problem intimnosti jer se smatra da ima više pozitivnih nego negativnih efekata zajedničkog gledanja seksualno eksplicitnog materijala (Maddox i sur., 2011). Takav način upotrebe možda predstavlja način da se bude bliskiji s partnerom. Prva hipoteza postavljena u sklopu ovog problema se djelomično prihvaća jer je dobivena razlika u seksualnom zadovoljstvu samo između skupine sudionica koje samostalno koriste seksualno eksplicitni materijal i onih koje uopće ne koriste isti. No, rezultati nisu u skladu s drugom hipotezom jer nije bilo značajne razlike u razini percipirane intimnosti s partnerom niti u razini seksualne subjektivnosti između skupine sudionica koje su izjavile o zajedničkom korištenju seksualno eksplicitnog materijala u odnosu na preostale dvije skupine sudionica (one koje uopće ne koriste SEM i one koje samostalno koriste SEM).

Drugi problem u ovom istraživanju bio je utvrditi postoji li međusobna povezanost seksualne subjektivnosti, percipirane razine intimnosti s partnerom i učestalosti upotrebe seksualno eksplicitnog materijala. Sve međusobne korelacije su se pokazale statistički značajnima. Učestalost upotrebe seksualno eksplicitnog materijala je negativno povezana s razinom percipirane intimnosti s partnerom. Dosadašnja istraživanja koja su dovela u vezu upotrebu seksualno eksplicitnog materijala s intimnošću nisu dobila jednoznačne rezultate. S jedne strane, smatra se da seksualno eksplicitni materijal ima destruktivne efekte na intimnost među partnerima (npr. Bergner i Bridges, 2002). Willoughby, Carroll, Busby i Brown (2015) navode da upotreba seksualno eksplicitnog materijala, osobito česta i samostalna, stvara lošije slaganje u pogledu funkcije seksualne intimnosti unutar veze te da dolazi do smanjene pozitivne komunikacije među partnerima (a ona je ključna za stvaranje intimnosti u odnosu s

bliskim partnerom). S druge strane, upotreba seksualno eksplicitnog sadržaja se povezuje i s pozitivnim ishodom u vezi (npr. češće seksualne aktivnosti, manja seksualna dosada, lakše komuniciranje o seksualnim temama), osobito ako se radi o zajedničkom korištenju istog (Groß i suradnici, 2011; prema Willoughby i sur., 2015). Sve češća upotreba seksualno eksplicitnog materijala možda dovodi do stvaranja „zida“ među partnerima i emocionalnog odvajanja. Također, moguće je da dolazi do promjena u seksualnim scenarijima pojedinca zbog čega se partner i odnos više ne uklapaju u dotadašnju shemu, a daljnja upotreba seksualno eksplicitnog materijala nadomješta ono što nedostaje u vezi.

Nadalje, češća upotreba SEM-a je povezana s višom razinom seksualne subjektivnosti sudionica. Seksualna subjektivnost raste u funkciji većeg socioseksualnog iskustva. Žene koje iskazuju visoku razinu seksualne subjektivnosti procjenjuju svoje tijelo seksualno atraktivnijim, doživljavaju veće pravo na seksualni užitak od partnera, ali i od sebe same, znaju kako postići seksualni užitak i koriste svoja iskustva u odlukama o budućim seksualnim ponašanjima. Takve žene su sklonije tražiti nova seksualna iskustva, a SEM možda koriste kao alat za proširivanje vlastitog repertoara seksualnih aktivnosti, ali i kao način da samostalno zadovolje svoje potrebe. No, i dalje se ne može utvrditi smjer tog odnosa, tj. vodi li viša razina seksualne subjektivnosti češćoj upotrebi SEM-a ili češća upotreba SEM-a vodi višoj razini seksualne subjektivnosti.

Socio-kulturalno okruženje je najvažnije za razvoj seksualne subjektivnosti jer sadrži različite informacije o tome što se u društvu vidi kao prihvatljivo seksualno ponašanje za pojedini spol. Stavovi o muškoj seksualnosti su mnogo permissivniji od onih prema ženskoj seksualnosti i žene često osjećaju negativne efekte takvih dvostrukih standarda. Da bi osigurale seksualno zdravlje, bitno je da se nadiđu socio-kulturalne prepreke i da se nose sa svojom seksualnosti na pozitivan, zadovoljavajući i učinkovit način (Horne i Zimmer-Gembeck, 2006). Intimni odnos s partnerom predstavlja jedan od najvažnijih interpersonalnih izvora podrške, a osjećaji bliskosti i povezanosti koji se razvijaju unutar takvog odnosa prvenstveno proizlaze iz otvorene interakcije između partnera. Ljubavni odnos predstavlja određenu vrstu sigurne baze u kojoj se pojedinac može emocionalno otvoriti i iznijeti svoje misli, strahove, želje itd. Dobra komunikacija je bitna za razvoj i održavanje nagrađujuće seksualne veze (Byers i Demmons, 1999). Cupach i Metts (1991; prema Byers i Demmons, 1999) navode da više seksualnog razotkrivanja vodi većem seksualnom zadovoljstvu jer seksualne interakcije postaju pozitivnije kako pojedinci uče potrebe i želje svojih partnera te zbog izražavanja vlastitih želja i potreba. Također, stvara se i mogućnost za isprobavanjem

različitih seksualnih aktivnosti, za stvaranje novih seksualnih preferencija i donošenje novih odluka koje se tiču seksualnosti. Što je odnos među partnerima intimniji, odnosno što je veća bliskost te mogućnost slobodnog i podržavajućeg istraživanja vlastite seksualnosti, to su bolji uvjeti za razvoj seksualne subjektivnosti. U skladu s navedenim rezultatima u sklopu drugog problema, potvrđuje se hipoteza prema kojoj se očekivala značajna povezanost seksualne subjektivnosti s učestalosti upotrebe seksualno eksplicitnog materijala i percipiranom razinom intimnosti s partnerom.

Kao treći problem postavilo se utvrđivanje pojedinačnih doprinosa određenih varijabli seksualnosti, intimnosti i crta ličnosti u objašnjenju seksualnog zadovoljstva žena. Intimnost predstavlja jedan od važnijih aspekata interpersonalnih odnosa koji može generirati dugoročni seksualni interes, između ostalog i stoga jer je određena razina bliskosti i povjerenja čest preduvjet za seksualno prepuštanje i orgazmičku uspješnost (Heiman i LoPiccolo, 1988). I u ovom istraživanju se intimnost ističe kao jedan od najznačajnijih prediktora seksualnog zadovoljstva. Seksualno ponašanje je i izraz ljubavi prema partneru i zbog toga je važna kvaliteta odnosa među partnerima. To osobito vrijedi za žene kojima seks u većoj mjeri predstavlja sredstvo za iskazivanje ljubavi. Yoo i suradnici (2014) navode da žene više cijene emocionalnu bliskost, ljubav i nježnost nego muškarci. Važnost seksualnosti kod žena raste ako cijene svoje partnere i ako procjenjuju da mogu slobodno iskazivati svoje potrebe, emocije te ako nisu doživjele mnogo odbijanja od partnera (Schenk, Pfrang i Rausche, 1983). Odnos zajedništva među partnerima i otvorena komunikacija su ključne za razvoj i održavanje zadovoljavajuće seksualne veze. Izgleda da je seksualno zadovoljstvo usko povezano s otvorenom komunikacijom o seksu jer takva komunikacija zahtijeva više ranjivosti i izloženosti nego komunikacija o neseksualnim temama i ona može voditi direktnim promjenama i poboljšanjima u seksualnim aspektima veze (Montesi, Fauber, Gordon i Heimberg, 2011). Za žene, intimnost u odnosu vodi većem zadovoljstvu i sreći u vezi. Muškarci pridaju veću važnost seksualnoj intimnosti (ona im služi za povećanje emocionalne intimnosti), a žene trebaju emocionalnu intimnost da bi bile maksimalno seksualno intimne (prema Greef, Hildegarde i Malherbe, 2011). Postojanje intimnosti u vezi na neki način daje osobi informaciju da je voljena, a nedostatak intimnosti u vezi doprinosi stvaranju osjećaja manje sigurnosti i veće ljubomore među partnerima (Crowe, 1997; prema Yoo i sur., 2013) što narušava sve aspekte romantične veze, uključujući i seksualne odnose te u konačnici može dovesti do raskida veze (Waring, 1988; prema Yoo i sur., 2013). Nadalje, za seksualno zadovoljstvo se značajnom pokazala i seksualna subjektivnost. Riječ je o konstrukt koji

podrazumijeva razumijevanje i doživljavanje užitka u vlastitom tijelu (Martin, 1996), svjesnost o vlastitim seksualnim željama i potrebama te prihvaćanje i prepuštanje istima unatoč duplim seksualnim standardima i socijalnom kritiziranju, te kritičko osvrtanje na prošla seksualna iskustva i donošenje odluka o budućim seksualnim strategijama i ponašanjima (Horne i Zimmer-Gembeck, 2006). Sve navedene komponente su bitne za razvoj i održavanje seksualnog zdravlja (Cyranowski i Andersen, 1998). Pozitivna samopercepcija seksualne atraktivnosti i poželjnosti doprinose većem samopouzdanju u pristupu seksualnosti. Horne i Zimmer-Gembeck (2006) su dobili rezultat da je veća procjena vlastite atraktivnosti i poželjnosti karakteristična za one mlade žene s više različitih seksualnih iskustava, a različitost seksualnih ponašanja je povezana i s većim seksualnim zadovoljstvom (Haavio-Mannila i Kontula, 1997; Young i sur., 2000). Također, novi i značajni seksualni događaji su praćeni visokim emocionalnim uzbuđenjem (i pozitivnim i negativnim) i moguće je da oni prethode bitnim kognitivnim i emocionalnim promjenama koje vode osobnom rastu. Na taj način osoba može postati svjesnija vlastite seksualnosti, samopouzdanija te sposobnija donositi zadovoljavajuće seksualne odluke. Prepoznavanje vlastitih seksualnih poriva i interesa u seksualnim aktivnostima i vezama je bitno za pozitivno vrednovanje seksualnih iskustava, a seksualno zadovoljstvo se stoga može vidjeti i kao dobrobit koja proizlazi iz iskustva bivanja seksualnim (Choi i Nicolson, 1994).

Što se tiče crta ličnosti koje su uzete u obzir u ovom istraživanju (ekstraverzija, emocionalnost, otvorenost iskustvu i ugodnost) jedino se ekstraverzija pokazala prediktivnom za seksualno zadovoljstvo. Barelds (2005) je utvrdio značajnu pozitivnu povezanost ekstraverzije i zadovoljstva u vezi i braku, vjerojatno zato što ekstraverti doživljavaju manje stresa i bolje se nose s problemima. Ekstraverti su osobe koje su tople, asertivne, aktivne i entuzijastične. Za njih je karakteristična sklonost traženju uzbuđenja, pozitivna emocionalnost i socijabilnost. Također, imaju veći utjecaj na svoju okolinu od introvertiranih pojedinaca koji su u svom nastupu prema okolini inhibirani i sramežljivi (prema Ashton i Lee, 2007). Nadalje, opaženo je i da ekstraverti trebaju snažnije seksualne podražaje te ih se stoga može opisati i kao seksualnije, sklonije seksualnom eksperimentiranju i mijenjanju seksualnih partnera. Farley i Davis (1980) su dobili rezultat da je ekstraverzija snažno povezana sa seksualnim apetitom kod neudanih žena. Opaženo je i da ekstraverti češće stupaju u predbračne i vanbračne seksualne odnose, ranije započinju svoj seksualni život, imaju iskustva s više seksualnih partnera te vole eksperimentirati s različitim seksualnim tehnikama i ponašanjima (prema Schenk i sur., 1983). Općenito, osobe koje imaju više različitih seksualnih iskustava

(npr. češće seksualne aktivnosti, veći broj seksualnih partnera, raznovrsnija seksualna ponašanja) izvješćuju o većem seksualnom zadovoljstvu (prema Young i sur., 2000). Možda određeni aspekti ekstraverzije oblikuju želju za seksualnim funkcioniranjem i olakšavaju seksualno izražavanje koje je bitno za seksualno zadovoljstvo. Moguće je da u tome posreduju karakteristike ekstravertiranih pojedinaca - povećano socijalno samopoštovanje i socijalna odvažnost te povećana druželjubivost i životnost. No, s obzirom da se preostale dimenzije ličnosti (emocionalnost, ugodnost i otvorenost iskustvu) u ovom istraživanju nisu pokazale prediktivnima za seksualno zadovoljstvo, možda se može zaključiti da cjelokupna osobnost jedne osobe ne određuje kvalitetu seksualne veze jer su ipak sva iskustva u vezi produkt oba partnera. Osobnost jednog partnera može potaknuti različita ponašanja drugog partnera, ali seksualnost između partnera je možda više određena interakcijom ličnosti oba partnera.

Može se zaključiti da su na ovom uzorku sudionica specifičnije mjere seksualnosti generalno bolji prediktori seksualnog zadovoljstva od crta ličnosti, ali postavljena hipoteza je samo djelomično potvrđena jer se učestalost upotrebe seksualno eksplicitnog materijala nije pokazala značajnim prediktorom seksualnog zadovoljstva, a jedna od crta ličnosti (ekstraverzija) jest.

7. OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA I BUDUĆE SMJERNICE

Kao jedno od glavnih ograničenja ovog istraživanja može se navesti priroda uzorka žena koje su odlučile sudjelovati u istom. Naime, vjerojatno je riječ o prigodnom uzorku. S obzirom na osjetljivu prirodu teme koja se zahvatila ovim istraživanjem moguće je da konzervativnije i zatvorenije žene nisu htjele sudjelovati zbog čega s oprezom treba pristupiti donošenju zaključaka o seksualnosti i seksualnom zadovoljstvu žena mlađe odrasle dobi. Žene koje pristaju na sudjelovanje u ovakvim istraživanjima su vjerojatno permissivnijih seksualnih stavova i generalno otvorenijeg pristupa seksualnosti. Također, u obzir nisu uzete određene varijable poput religioznosti, primanja, eventualnih bioloških smetnji, roditeljski status te status obrazovanja, a koje su se u pojedinim istraživanjima pokazale značajnim faktorima u seksualnom životu žena. Nadalje, nije postojala nikakva kontrola socijalno poželjnih odgovora. Svi rezultati ovise o tome koliko su sudionice bile iskrene u odgovaranju, ali i koliko su iskrene same prema sebi kad su u pitanju osjetljive teme. Kao jedna od smjernica za buduća istraživanja predlaže se bolja operacionalizacija upotrebe seksualno

eksplicitnog materijala, stavovi prema istom i direktno utvrđivanje o razlozima (ne)uključivanja takvog sadržaja u seksualni život. Korisno bi bilo provesti longitudinalne i eksperimentalne nacрте kako bi se mogle utvrditi kratkoročne i dugoročne posljedice upotrebe seksualno eksplicitnog materijala na različite aspekte seksualnosti (npr. na seksualne sheme ili na percepciju partnera), a ne samo na seksualno zadovoljstvo. Nadalje, dobro bi bilo ispitati i sklonost seksualnoj dosadi budući da je i to jedan od faktora koji doprinose smanjenom seksualnom zadovoljstvu. Također, u ovakvim istraživanjima u kojima se nastoje zahvatiti pojedini aspekti (npr. seksualno zadovoljstvo i razina intimnosti), poželjno bi bilo imati pristup podacima oba partnera u dijadi jer su ipak mnogi ishodi u vezi produkt interakcije njihovih ličnosti i iskustava, a time bi dobili jasniju sliku o tome što sve doprinosi seksualnom zadovoljstvu žena, ali i njihovih partnera.

8. ZAKLJUČCI

1. Utvrđena je statistički značajna razlika u seksualnom zadovoljstvu i seksualnoj subjektivnosti između skupina sudionica koje su grupirane s obzirom na uvjete korištenja seksualno eksplicitnog materijala. Razlika je u oba slučaja bila značajna samo između skupina sudionica koje ne koriste seksualno eksplicitni materijal i onih sudionica koje samostalno koriste seksualno eksplicitni materijal. Sudionice koje samostalno koriste seksualno eksplicitni materijal su imale niže seksualno zadovoljstvo i višu razinu seksualne subjektivnosti u odnosu na sudionice koje su izvijestile o nekorištenju istog. Sudionice koje koriste seksualno eksplicitni materijal kada su s partnerom se nisu razlikovale u navedenim varijablama u odnosu na preostale dvije skupine. Percipirana razina intimnosti s partnerom je bila podjednaka za sve tri skupine sudionica.

2. Dobivene su statistički značajne povezanosti učestalosti upotrebe seksualno eksplicitnog materijala (SEM) sa seksualnom subjektivnosti i percipiranom razinom intimnosti s partnerom. Što je učestalija upotreba SEM-a, to je razina seksualne subjektivnosti veća, a percipirana razina intimnosti s partnerom je manja. Također, veća razina seksualne subjektivnosti je bila značajno pozitivno povezana s percipiranom razinom intimnosti s partnerom.

3. Značajnim prediktorima seksualnog zadovoljstva su se pokazali percipirana razina intimnosti s partnerom, seksualna subjektivnosti i ekstraverzija. Viša razina intimnosti s

partnerom, viša razina seksualne subjektivnosti i karakteristike ekstraverzije doprinose većem seksualnom zadovoljstvu.

9. LITERATURA

- Andersen, B. L. i Cyranowski, J. M. (1994). Women's sexual self-schema. *Journal of personality and social psychology*, 67(6), 1079.
- Andersen, B. L., Cyranowski, J. M. (1995). Women's sexuality: Behaviors, responses, and individual differences. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 63(6), 891.
- Ashton, M. C. i Lee, K. (2007). Empirical, theoretical, and practical advantages of the HEXACO model of personality structure. *Personality and Social Psychology Review*, 11(2), 150-166.
- Ashton, M. C., Lee, K. i de Vries, R. E. (2014). The HEXACO honesty-humility, agreeableness, and emotionality factors a review of research and theory. *Personality and Social Psychology Review*, 18(2), 139-152.
- Babarović, T. i Šverko, I. (2013). The Hexaco personality domains in the Croatian sample. *Društvena istraživanja*, 22(3), 397-411.
- Barelds, D. P. (2005). Self and partner personality in intimate relationships. *European Journal of Personality*, 19(6), 501-518.
- Bridges, A. J. (2010). Pornography's effects on interpersonal relationships. *The Social Costs of Pornography: A Collection of Papers*, 89-110.
- Bridges, A. J. i Morokoff, P. J. (2011). Sexual media use and relational satisfaction in heterosexual couples. *Personal Relationships*, 18(4), 562-585.
- Byers, E. S. (2005). Relationship satisfaction and sexual satisfaction: A longitudinal study of individuals in long-term relationships. *Journal of sex research*, 42(2), 113-118.
- Byers, E. S. i Demmons, S. (1999). Sexual satisfaction and sexual self-disclosure within dating relationships. *Journal of Sex Research*, 36(2), 180-189.
- Choi, P. Y. i Nicolson, P. (1994). *Female Sexuality Psychology, Biology and Social Context*. NewYork: Harvester Wheatsheaf.
- Coles, C. D. i Shamp, M. J. (1984). Some sexual, personality, and demographic characteristics of women readers of erotic romances. *Archives of Sexual Behavior*, 13(3), 187-209.

- Emmers-Sommer, T. M. (2004). The effect of communication quality and quantity indicators on intimacy and relational satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21(3), 399-411.
- Farley, F. H. i Davis, S. A. (1980). Personality and sexual satisfaction in marriage. *Journal of sex & marital therapy*, 6(1), 56-62.
- Felmlee, D., Sprecher, S. i Bassin, E. (1990). The dissolution of intimate relationships: A hazard model. *Social Psychology Quarterly*, 13-30.
- Greeff, P., Hildegarde, L. i Malherbe, A. (2001). Intimacy and marital satisfaction in spouses. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 27(3), 247-257.
- Hald, G.M. i Malamuth, N. M. (2008). Self-perceived effects of pornography consumption. *Archives of Sexual Behavior*, 37(4), 614-625
- Haavio-Mannila, E. i Kontula, O. (1997). Correlates of increased sexual satisfaction. *Archives of sexual behavior*, 26(4), 399-419.
- Heiman, J. i LoPiccolo, J. (1988). *Becoming orgasmic: A sexual and personal growth program for women*. New York: Prentice Hall.
- Hendrick, S. S. (1995). Close Relationships Research Applications to Counseling Psychology. *The Counseling Psychologist*, 23(4), 649-665.
- Hendrick, S. S. i Hendrick, C. (1987). Love and sexual attitudes, self-disclosure and sensation seeking. *Journal of Social and Personal Relationships*, 4(3), 281-297.
- Horne, S. (2005). *Female Sexual Health: The Definition and Development of Sexual Subjectivity, and Linkages with Sexual Agency, Sexual Experience and Well-Being in Late Adolescents and Emerging Adults* (Doctoral dissertation, Griffith University, Gold Coast).
- Horne, S. i Zimmer-Gembeck, M. J. (2006). The female sexual subjectivity inventory: Development and validation of a multidimensional inventory for late adolescents and emerging adults. *Psychology of Women Quarterly*, 30(2), 125-138.
- Hurlbert, D. F., Apt, C. i Rabeahl, S. M. (1993). Key variables to understanding female sexual satisfaction: An examination of women in nondistressed marriages. *Journal of sex & marital therapy*, 19(2), 154-165.
- Larsen, R.J. i Buss, D.M. (2008). *Personality psychology: domains of knowledge about human nature*, Third edition. New York: McGraw-Hill.

- Lawrance, K. A. i Byers, E. S. (1995). Sexual satisfaction in long-term heterosexual relationships: The interpersonal exchange model of sexual satisfaction. *Personal Relationships*, 2(4), 267-285.
- Lawrence, K. A. i Herold, E. S. (1988). Women's attitudes toward and experience with sexually explicit materials. *Journal of Sex Research*, 24(1), 161-169.
- Lo, V. H. i Wei, R. (2005). Exposure to Internet pornography and Taiwanese adolescents' sexual attitudes and behavior. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 49(2), 221-237.
- Maddox, A. M., Rhoades, G. K. i Markman, H. J. (2011). Viewing sexually-explicit materials alone or together: Associations with relationship quality. *Archives of Sexual Behavior*, 40(2), 441-448.
- Martin, K. A. (1996). Puberty, sexuality, and the self: Boys and girls at adolescence. Psychology Press.
- Masters, W. H., Johnson, V. E. i Kolodny, R. C. (2006). *Ljudska seksualnost*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Meeks, B. S., Hendrick i S. S., Hendrick, C. (1998). Communication, love and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15(6), 755-773.
- Miller, R. S. i Lefcourt, H. M. (1982). The assessment of social intimacy. *Journal of personality Assessment*, 46(5), 514-518.
- Montesi, J. L., Fauber, R. L., Gordon, E. A. i Heimberg, R. G. (2011). The specific importance of communicating about sex to couples' sexual and overall relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28(5), 591-609.
- Morgan, E. M. (2011). Associations between young adults' use of sexually explicit materials and their sexual preferences, behaviors, and satisfaction. *Journal of sex research*, 48(6), 520-530.
- Patrick, S., Sells, J. N., Giordano, F. G. i Tollerud, T. R. (2007). Intimacy, differentiation, and personality variables as predictors of marital satisfaction. *The family journal*, 15(4), 359-367.
- Paul, E. L., McManus, B. i Hayes, A. (2000). "Hookups": Characteristics and correlates of college students' spontaneous and anonymous sexual experiences. *Journal of Sex Research*, 37(1), 76-88.
- Peplau, L. A., Rubin, Z. i Hill, C. T. (1977). Sexual intimacy in dating relationships. *Journal of Social Issues*, 33(2), 86-109.

- Perlman, S. D. i Abramson, P. R. (1982). Sexual satisfaction among married and cohabiting individuals. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 50(3), 458.
- Pernar, M. (2010). Ljubav i intimnost. *Medicina fluminensis*, 46(3), 234-241.
- Poulsen, F. O., Busby, D. M. i Galovan, A. M. (2013). Pornography use: Who uses it and how it is associated with couple outcomes. *Journal of Sex Research*, 50(1), 72-83.
- Prager, K. J. (1995). *The psychology of intimacy*. New York: Guilford
- Reis, H. T. i Shaver, P. (1988). Intimacy as an interpersonal process. *Handbook of personal relationships*, 24(3), 367-389.
- Robins, R. W., Caspi, A. i Moffitt, T. E. (2000). Two personalities, one relationship: both partners' personality traits shape the quality of their relationship. *Journal of personality and social psychology*, 79(2), 251.
- Rosen, R., Brown, C., Heiman, J., Leiblum, S., Meston, C., Shabsigh, R., Ferguson, D. i D'Agostino, R. (2000). The Female Sexual Function Index (FSFI): A multidimensional self-report instrument for the assessment of female sexual function. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 26(2), 191-208.
- Schenk, J., Pfrang, H. i Rausche, A. (1983). Personality traits versus the quality of the marital relationship as the determinant of marital sexuality. *Archives of Sexual Behavior*, 12(1), 31-42.
- Schmitt, D. P. (2004). The Big Five related to risky sexual behaviour across 10 world regions: Differential personality associations of sexual promiscuity and relationship infidelity. *European Journal of personality*, 18(4), 301-319.
- Simon, W., i Gagnon, J. H. (2003). Sexual scripts: Origins, influences and changes. *Qualitative Sociology*, 26, 491-497.
- Sprecher, S. (2002). Sexual satisfaction in premarital relationships: Associations with satisfaction, love, commitment, and stability. *Journal of sex research*, 39(3), 190-196.
- Staley, C. i Prause, N. (2013). Erotica viewing effects on intimate relationships and self/partner evaluations. *Archives of sexual behavior*, 42(4), 615-624.
- Štulhofer, A. i Buško, V. (2008). Evaluacija novog instrumenta za procjenu seksualnog zadovoljstva. *Suvremena psihologija*, 11(2), 287-312.
- Štulhofer, A., Buško, V. i Landripet, I. (2010). Pornography, sexual socialization, and satisfaction among young men. *Archives of sexual behavior*, 39(1), 168-178.
- The Sex Information and Education Council of Canada (2013). Pornography Use and Relationship Satisfaction. (www.sexualitycanada.ca)

- Tolman, D. L., Striepe, M. I. i Harmon, T. (2003). Gender matters: Constructing a model of adolescent sexual health. *Journal of sex research*, 40(1), 4-12.
- Træen, B., Nilsen, T. S. R. i Stigum, H. (2006). Use of pornography in traditional media and on the Internet in Norway. *Journal of Sex Research*, 43(3), 245-254.
- Tunariu, A. D. i Reavey, P. (2007). Common patterns of sense making: A discursive reading of quantitative and interpretative data on sexual boredom. *British journal of social psychology*, 46(4), 815-837.
- Watson, D., Hubbard, B. i Wiese, D. (2000). General traits of personality and affectivity as predictors of satisfaction in intimate relationships: Evidence from self-and partner ratings. *Journal of personality*, 68(3), 413-449.
- Willoughby, B. J., Carroll, J. S., Busby, D. M. i Brown, C. C. (2016). Differences in pornography use among couples: Associations with satisfaction, stability, and relationship processes. *Archives of sexual behavior*, 45(1), 145-158.
- Yoo, H., Bartle-Haring, S., Day, R. D. i Gangamma, R. (2014). Couple communication, emotional and sexual intimacy, and relationship satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 40(4), 275-293.
- Young, M., Denny, G., Luquis, R. i Young, T. (1998). Correlates of sexual satisfaction in marriage. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 7(2), 115.
- Zillmann, D. (1989). Effects of prolonged consumption of pornography. *Pornography: Research advances and policy considerations*, 127-157.
- Zillmann, D. i Bryant, J. (1988). Pornography's Impact on Sexual Satisfaction. *Journal of Applied Social Psychology*, 18(5), 438-453.
- Zimmer-Gembeck, M. J., Ducat, W. H. i Boislard-Pepin, M. A. (2011). A prospective study of young females' sexual subjectivity: Associations with age, sexual behavior, and dating. *Archives of sexual behavior*, 40(5), 927-938.
- Zuckerman, M. i Kuhlman, D. M. (2000). Personality and risk-taking: common bisocial factors. *Journal of personality*, 68(6), 999-1029.